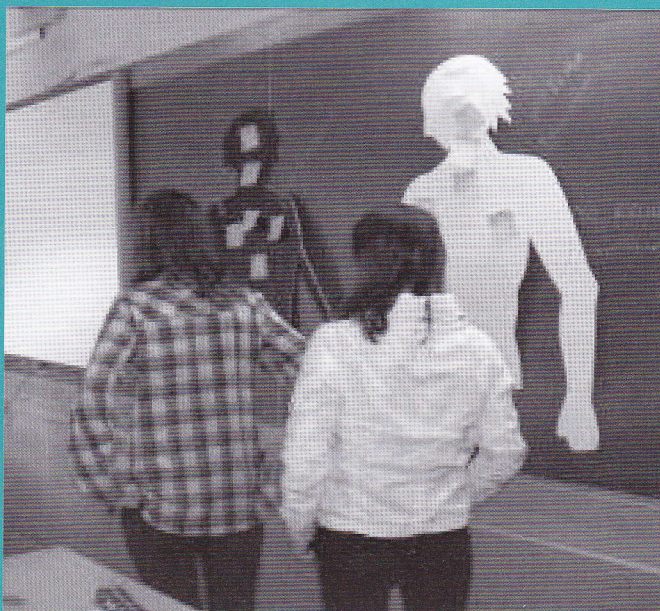

Proxecto Mellora: Unha resposta do IES Antonio Fraguas ás dificultades socioemocionais do alumnado

Andrea Valcárcel Couceiro.

Mª Dolores Sanz Lobo.

IES Antonio Fraguas

Grupo Stellae-USC

A violencia é o medo das ideas dos outros e a pouca fe nas propias. –Antonio Fraguas–

A MODO DE INTRODUCCIÓN

Neste artigo pretendemos amosar unha síntese do PROXECTO DE MELLORA DAS COMPE-TENCIAS SOCIOEMOCIONAIS (*Mellora*). Nun contorno no que a convivencia é un eixe fundamental da nosa comunidade educativa, os conflitos deben seren traballados dun xeito positivo e enriquecedor. Pero, a realidade evidencia que o noso alumnado –como tantos outros adolescentes– ten grandes dificultades para xestionar situacións que requiran a activación de recursos e ferramentas emocionais e sociais axeitadas. Tratar de dar resposta a esta realidade é a nosa proposta. Abordaremos moi brevemente a súa xénese, características, elementos constitutivos e funcionamento. Finalmente, faremos a súa avaliación, falando dos logros acadados ata este momento do camiño. Aínda que somos conscientes de que o que agora presentamos é un breve resumo do *Mellora*, esperamos que sexa suficiente para concienciar sobre a presenza de situacións de acoso e illamento que se producen nos centros educativos e para que se sumen outros profesionais a iniciativas deste tipo que nos benefician a todos e todas.

O CONTORNO

O centro está situado no barrio compostelán das Fontiñas, barrio novo, de pouco máis de vinte anos de historia, caracterizado pola xuventude e diversidade dos seus habitantes. Esta diversidade –socioeconómica, étnica, cultural, etc.– do barrio, presente tamén no IES, convértese nun dos trazos de identidade do instituto xunto a outros como o traballo pola convivencia e a cultura da paz, a educación intercultural e a apertura ao contexto –traballo comunitario

en rede coas entidades do barrio-.

ANÁLISE DE NECESIDADES E RESPOSTA DO IES

A idea de crear este proxecto xorde no curso 2010-2011 ante a necesidade detectada no centro de mellorar a convivencia, diminuír as condutas inadecuadas e amparar todos aqueles alumnos que sofren algunha situación de acoso, avaliando e tratando posibles repercusións psicolóxicas e socioemocionais.

O *Mellora*, creado conxuntamente pola xefa do Departamento de Orientación do IES, Dolores Sanz e a psicopedagoga Andrea Valcárcel, goza do apoio e da colaboración de toda a comunidade educativa –equipo directivo, profesorado, titores, ANPA, estudantes...–

PERFÍS

O alumnado ao que vai dirixido o proxecto pode situarse, en termos xerais, en dous perfís diferentes:

1. Estudantes con alteracións de conduta –indisciplina, violencia psicolóxica, etc.–
2. Estudantes vítimas de acoso, inadaptación ao grupo de iguais, inestabilidade emocional, etc.

Facemos fincapé no feito de que con anterioridade á creación do *Mellora*, traballabamos con alumnos que presentaban comportamento disruptivo –perfil 1– pero, debido á grande cantidade de casos que detectamos do segundo perfil tomamos a decisión de que estes sexan o principal foco da nosa intervención, sen deixar de atender aqueles con alteracións de tipo condutual.

DESENVOLVEMENTO

Segundo a situación persoal de cada adolescente, as sesións poden ser continuas, periódicas –seguimento–, puntuais –fronte unha situación illada ou emerxente que podería derivar en algo máis grave– e espontáneas –xorden ante unha situación á que hai que dar resposta inmediata, pero non están inicialmente programadas–.

Tendo presente que o proxecto se desenvolve no horario lectivo, o alumnado que forma parte do mesmo auséntase daquelas clases nas que non se considere prexudicial a súa saída e contando sempre coa colaboración do profesorado.

O número de sesións por semana das que se beneficia cada rapaz depende dunha serie de

circunstancias valoradas entre a psicopedagoga, a responsable do Departamento de Orientación e o equipo directivo, sendo en principio unha sesión semanal para cada alumno/a.

Dentro dos citados perfís podemos afirmar que atendemos casos de agresividade e condutas disruptivas, acoso escolar, condutas e pensamentos obsesivos, inadaptación e illamento social, inestabilidade emocional, fobias, trastornos alimenticios e problemas para responder ante situacións estresantes.

VÍAS DE ACCESO

As vías de acceso ao *Mellora* son as seguintes:

- Detección de casos por parte do profesorado e/ou dos titores: derivación ao equipo directivo. Reunión coa orientadora e a psicopedagoga. Estúdase a súa inclusión no programa.
- Os alumnos que forman parte do programa preséntannos outros casos de compañeiros que precisan axuda.
- Por propia petición do alumnado.
- Por petición da familia.

OBXECTIVOS

(VER TÁBOA ABAIXO)

OBXECTIVO XERAL	OBXECTIVOS ESPECÍFICOS
Facilitar un cambio positivo nos ámbitos cognitivo e emocional para mellorar a conduta e as actitudes do alumnado obxecto de intervención.	Dotar os estudantes das ferramentas precisas para favorecer o desenvolvemento socioafectivo e a aprendizaxe de valores cívicos.
	Potenciar no alumnado a adquisición das habilidades da intelixencia socioemocional sendo conscientes da importancia da súa aplicación no día a día.
	Provocar e manter nos rapaces o desexo de mellorar a súa conduta para mellorar a súa calidade de vida.
	Identificar os pensamentos que se atopen tras as emocións sentidas.
	Concienciar sobre a importancia de actuar adecuadamente en situacións de acoso facendo comprender que todos temos un grao de compromiso.
	Propiciar un clima de confianza que facilite a visualización das situacións de acoso propias ou alleas.
	Establecer canles e protocolos de comunicación para situacións de acoso.
Promover a coordinación entre diferentes profesionais –profesorado, titores, equipo directivo...– así como coas familias.	

METODOLOXÍA

Partimos dunha metodoloxía flexible –en canto á admisión de usuarios/as, número de sesións, actividades, etc.– baseada na escoita activa, onde as sesións se realizan sempre atendendo ás necesidades, características e intereses dos rapaces que contan coa posibilidade de recibir un asesoramento diario a través do correo electrónico e un acompañamento no tempo de ocio –recreo, horas libres, algunhas tardes da fin de semana–. Desde o primeiro encontro co alumnado facemos todo o posible para que a confianza, a empatía, o cariño, a comprensión e a simpatía sexan percibidas como a nosa principal ferramenta de traballo.

CONTIDOS

Os contidos traballados son as competencias socioemocionais centrándonos nos seguintes aspectos:

- Autoconciencia
 - Conciencia emocional –identificar as propias emocións e os efectos que poden ter–
- Autorregulación
 - Autocontrol –manter vixiadas as emocións perturbadoras e os impulsos–.
- Motivación
 - Impulso de logro –esfuerzo por mellorar ou alcanzar unha meta establecida–.
 - Optimismo –persistencia na persecución dos obxectivos, a pesar dos obstáculos e retrocesos que podan presentarse–.
- Empatía
 - Comprensión dos outros –decatare dos sentimentos e perspectivas dos outros–.
- Destrezas sociais
 - Manexo dos conflitos –saber negociar e resolver os desacordos que se presentan no contorno próximo–.
 - Colaboración e cooperación –traballar con outros/as com-

pañeiros/as para alcanzar metas compartidas–.

AVALIACIÓN

Tendo en conta que o noso proxecto se centra en mellorar as habilidades socioemocionais do alumnado a través de sesións especializadas e individualizadas segundo a necesidade e problemática que presenten, consideramos que non hai mellor ferramenta avaliativa que a observación directa e sistemática, sendo esta a que nos vai indicar se as nosas accións teñen resultados positivos ou se necesitamos modificar o procedemento. Observación –da conduta do estudante, da aplicación das pautas acordadas, do modo de resolver conflitos e enfrontarse a aquelas situacións delicadas, do seus sentimentos, etc.– por parte dos distintos implicados: equipo directivo, orientadora, psicopedagoga, profesorado, alumnado e familias.

Outros criterios avaliativos de suma relevancia que temos presentes na valoración dos resultados son:

- As testemuñas do alumnado –autoavaliación–.
- Un cuestionario avaliativo do proxecto –ítems pechados e abertos– de alumnos, profesores, equipo directivo, orientadora e psicopedagoga.
- A implicación do alumnado, esforzo e constancia.
- A redución notable do número de amoestacións que tiñan os alumnos con comportamento disruptivo unha vez están traballando no programa.
- Mellora do comportamento na aula e no centro educativo. Ambiente máis tranquilo e relaxado na aula.

Os resultados obtidos son moi positivos. Estamos a falar de casos realmente problemáticos nos que os adolescentes precisan orientación e asesoramento, así como atención psicolóxica e emocional, e podemos dicir

que melloramos moito cada unha destas situacións persoais e incluso solucionado algunha delas.

Curso 2010-2011

Aplicación do *Mellora*: un trimestre.

Alumnado atendido: 12 estudantes no que actualmente denominamos sesións continuas e un número medio de outros alumnos en sesións espontáneas sen contabilizar.

O balance do curso pasado foi moi alentador, pois o 82% dos adolescentes que formaron parte do *Mellora* consideraron moi necesaria a continuidade de dito proxecto, cualificando o 91% como moi positiva a súa relación coa psicopedagoga encargada das sesións. O 73% estivo moi satisfeito de participar no proxecto, notando cambios nos seus pensamentos e actitudes un 82%; cambios que recoñecen ter que ver bastante (45%) e moito (55%) con dita participación. Por outra banda o 82% pensa que é moi importante dar continuidade ao programa nos próximos cursos mentres que un 9% o ve aceptable e o restante 9% ve que é bastante importante a súa continuidade. Dentro das razóns que xustifican a súa resposta citan por exemplo: a necesidade de seguir sendo apoiados en temas persoais, os resultados positivos, a axuda para seguir mantendo unha boa conduta, o “tratamento” para controlar a ira e a ansiedade, a sensación de non estar sos, o cariño recibido, etc.

Destacamos o alto índice de alumnos que nos agradecen o apoio recibido. Os casos que traballamos de rapaces con comportamento disruptivo deron moi bos resultados aínda que se precisou un maior número de sesións e de constancia –os profesores avaliaron día a día o comportamento do alumnado, notando nalgúns casos cambios moi significativos–, e

os resultados logrados nos casos de acoso e inestabilidade emocional foron excepcionais.

Curso 2011-2012

Aplicación do *Mellora*: dous trimestres

Alumnado atendido: 62 adolescentes –ver distribución na seguinte táboa–.

os problemas e outros aspectos de índole confidencial.

CONCLUSIÓNS

Dentro deste apartado queremos subliñar algúns dos aspectos que os profesionais implicados coincidimos en destacar –profesores, equipo directivo, orientadora, psicopedagoga–.

RESUMO DAS SESIÓNS				
	CONTINUAS	PERIÓDICAS	PUNTUAIS	ESPONTÁNEAS
TOTAL SESIÓNS	312	31	19	40
ALUMNOS/AS	8	9	13	32

Temos recibido chamadas de nais demandando axuda para os seus fillos. Igualmente houbo e segue a haber rapaces que solicitan entrar no *Mellora*. Destacamos tamén a **cadea de axuda** que se foi creando entre alumnos, na que son bastantes os que nos piden que incorporem nas nosas sesións a outros que están sendo acosados ou están pasando por momentos moi complicados.

Este curso o 100% de adolescentes que formaron parte do *Mellora* mostraron a súa satisfacción ao formar parte do programa. O 88% admite ser consciente dos seus cambios de pensamentos e actitudes, sendo a mesma porcentaxe os que consideran que estes cambios están relacionados coa participación no *Mellora*.

O 100% dos participantes manifesta que a súa relación coa psicopedagoga foi moi positiva sendo a mesma totalidade de rapaces que pensan que é importante darlle continuidade ao programa nos cursos vindeiros. Dentro das razóns que manifestan atópanse: a necesidade persoal de seguir sendo aconsellados e orientados, a tranquilidade e cariño que reciben, a axuda en temas persoais, a diminución do estrés e da angustia que padecen, o afrontar

- A sensación de que o *Mellora* se integra cada vez máis na dinámica e na vida do centro: aceptación, coordinación, desenvolvemento e valoración.
- A propia evolución do proxecto. A súa flexibilidade e capacidade de adaptación ás necesidades que van xurdindo. O *Mellora* medra.
- A conexión con outros programas do Plan de Convivencia como o de Mediación.
- A colaboración e boa predisposición dos “alumnos-clave” –aqueles que son os líderes da clase, os máis sensibles... e que nos axudan a integrar outros estudantes–. “Tecendo redes”.
- A satisfacción de ter axudado en casos realmente complicados e que lograron “saír á luz” por confiar en nós.
- A boa acollida dos talleres realizados sobre acoso escolar.
- A cobertura ofrecida ás persoas que están sufrindo unha situación de exclusión.
- Resultados visibles a nivel anímico e condutual en moitos adolescentes.
- A diminución da proporción de incidencias que se rexistran no centro educativo.■

BIBLIOGRAFÍA

- ÁLVAREZ, M. (Coord) et al (2001). *Diseño y evaluación de programas de educación emocional*. Barcelona: Ciss-Praxis.

- ANTUNES, C. A. (2000). *El desarrollo de la personalidad y la inteligencia: diálogos que ayuden a crecer*. Barcelona: Gedisa.

- AVILÉS, J. M (2006). *Bullying: el maltrato entre iguales. Agresores, víctimas y testigos en la escuela*. Salamanca: Amarú.

- BEANE, A. L (2006). *Aulas libres de acoso*. Barcelona: Graó.

- CALVO, A (2007). *Acoso escolar: procedimientos de intervención*. Madrid: Instituto de Orientación Psicológica EOS.

- CASTELLS, P (2007). *Víctimas y matones: claves para afrontar la violencia en niños y jóvenes*. Barcelona: Ceac.

- GALINDO, A (2003). *Inteligencia emocional para jóvenes. Programa práctico de entrenamiento emocional*. Madrid: Pearson Educación.

- GOLEMAN, D (1996). *Inteligencia emocional*. Barcelona: Kairós.

- KAZDIN, A (1998). *Tratamiento de la conducta antisocial en la infancia y adolescencia*. Madrid: Ediciones Martínez Roca.

- LAGO, F; PRESA, I; PÉREZ, J; MUÑIZ, J (2003). *Educación socio-afectiva en secundaria. Un programa de orientación y acción tutorial*. Alcalá: Editorial CCS.

- LEDOUX, J (1999). *El cerebro emocional*. Barcelona: Ariel-Planeta.

- MATAMALA, A; HUERTA, E (2005). *El maltrato entre escolares. Técnicas de autoprotección y defensa emocional. Para alumnos, padres y educadores*. Madrid: A Machado Libros.

- OVEJERO, A; RODRÍGUEZ, F. J (coord.) (2005). *La convivencia sin violencia. Recursos para educar*. Sevilla: MAD.

- RODRÍGUEZ, N (2006). *Stop bullying. Las mejores estrategias para prevenir y frenar el acoso escolar*. Barcelona: RBA.

- SEGURA, M; ARCAS, M (2003). *Educación en las emociones y los sentimientos. Introducción práctica al complejo mundo de los sentimientos*. Madrid: Narcea, S. A.

- SERRANO, A (2006). *Acoso y violencia en la escuela. Cómo detectar, prevenir y resolver el bullying*. Barcelona: Ariel.